

AMALIY VA FUNDAMENTAL TADQIQOTLAR JURNALI

Jild: 04 Nashr: 3 (2025)

www.mudarrisziyo.uz

Yapon Saforasi (*Styphnolobium Japonicum*) O'simligining Xalq Tabobatidagi Ahamiyati

Roziqova. D. A

Osiyo Xalqaro universiteti, o'qituvchisi (Buxoro, O'zbekiston)

Annotatsiya: Yapon saforasi (*Styphnolobium japonicum*) o'simligining biologiyasi, kimyoviy tarkibi, dorivorlik xususiyatlari, damlamalar tayyorlash to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Yapon saforasi, gul, poya, bargi, urug'i, efir moyi, kimyoviy tarkibi, damlama.

Kelib chiqishi va tarqalishi. Yapon saforasi o'simligi Shimoliy Amerikadan kelib chiqqan, ayniqsa, Alaska, Kanada va AQShning shimoliy hududlarida uchraydi. Bundan tashqari, Yaponiyada ham ko'plab turlari mavjud. O'simlikning nomi Yaponiyadagi ahamiyatiga va o'sish hududlariga aloqador. Yapon saforasi Araceae oilasiga mansub. Bu oila ichida turli xil o'simliklar mavjud, ular orasida safora, kallay, skripton va boshqa o'simliklar ham bor. Yapon saforasi o'simliklari odatda suvli joylarda o'sadi.

Guli. Yapon saforasining guli juda o'ziga xosdir. Bu gul spadix nomli tuzilishga ega, u uzun va yopishqoq bo'lib, gulning ichki qismini tashkil etadi. Gulining uzunligi 1-1.5 sm odatda sariq rangga ega bo'lib, xushbo'y, keng supurgi shaklida yig'ilgan, uzunligi 15-30 sm. Iyundan avgustgacha gullaydi. Mevalari tasbehsimon dukkakli, uzunligi 5-8 sm, yashil rangli. Qimmatli qog'oz beradi. Gullari va dukkaklaridan qimmatli rutin moddasi olinadi.

Bargi. Yapon saforasining barglari katta, keng bo'lib, uzun va keng bo'yli bo'ladi. Barglar sersuv va o'ziga xos yashil rangga ega. Bu barglar o'simlikni suvda, nam va botqoq joylarda saqlashda yordam beradi.

Kimyoviy tarkibi. Yapon saforasining barglari va boshqa qismlarida kaltsiy oksalat, saponinlar, taninlar va alkaloidlar kabi kimyoviy moddalarning mavjudligi aniqlangan. Bu moddalarning barchasi o'simlikka turli xil fiziologik ta'sirlarni beradi. Ayniqsa, kaltsiy oksalat toksik moddadir va o'simlikni iste'mol qilishda ehtiyotkorlik talab qilinadi.

Biologik xususiyatlari. Tibbiyotda yapon saforasi o'simliklarining ekstraktlari va tarkibiy qismlari ba'zi dorilar va terapiyalar uchun ishlatiladi. Ammo o'simlik tarkibida mavjud bo'lgan kaltsiy oksalatning toksik ta'siri tufayli, uning qo'llanilishi ehtiyotkorlikni talab qiladi. Yapon saforasi, xususan,

yallig'lanishga qarshi va antibakterial xususiyatlari bilan e'tiborga olinadi. Ba'zi tadqiqotlar o'simlikning saraton kasalliklariga qarshi potentsial ta'sirini o'rganmoqda.

Umuman olganda, yapon saforasi o'simligi ko'plab foydali xususiyatlarga ega, ammo uning iste'molida ehtiyotkorlik zarur, chunki ba'zi qismlari toksik bo'lishi mumkin.

Yapon saforasi (Japoniya saforasi, yoki *Echinacea*) o'simligi xalq tabobatida ko'plab foydalari bilan tanilgan. U ko'pincha immun tizimini mustahkamlash, kasalliklarni oldini olish va davolashda qo'llaniladi. Uning asosiy ta'siri va foydalanish usullari quyidagicha:

1. Immun tizimini qo'llab-quvvatlash:

Yapon saforasi o'simligi immun tizimini faollashtirishda yordam beradi. Xalq tabobatida uni ko'pincha kasalliklar, ayniqsa, sovuq tushish yoki grippni oldini olishda va davolashda qo'llanadi. Uning tarkibidagi faol moddalar, masalan, polisaxaridlar va alkilamidlar, immun tizimining faoliyatini yaxshilaydi.

2. Yallig'lanishga qarshi xususiyatlar:

Bu o'simlik yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega, bu esa nafas yo'llari, oshqozon-ichak tizimi yoki teri kasalliklari uchun foydali bo'lishi mumkin. Yapon saforasining yallig'lanishga qarshi xususiyatlari uning mikroblarga qarshi kurashishga yordam berishini ko'rsatadi.

3. Antimikrob ta'sir:

Yapon saforasining tarkibida mikroblarga qarshi moddalari mavjud, bu esa o'simlikni infektsiyalarni davolashda samarali qiladi. U bakteriyalar, viruslar va qo'ziqorinlarga qarshi kurashishda yordam beradi.

4. Tana haroratini pasaytirish:

Gripp yoki boshqa yuqumli kasalliklar sababli tana harorati ko'tarilganda, yapon saforasi o'simligi tana haroratini normal holatga keltirishga yordam beradi. Bu xususiyatni asosan isitmalarni kamaytirishda ishlatiladi.

5. Sog'liqni yaxshilash va energiya berish:

Ko'plab xalq tabobatida yapon saforasi energiya beruvchi va umumiy sog'liqni yaxshilovchi o'simlik sifatida ishlatiladi. U tananing o'zini his qilishini yaxshilaydi va stressni kamaytirishga yordam beradi.

Foydalanish shakllari:

1. **Choy yoki infuziya:** Yapon saforasining quritilgan ildizlari yoki yaproqlari suvda qaynatib, choy sifatida ichiladi.
2. **Suyuqliklar va ekstraktlar:** Dori sifatida shakllantirilgan suyuqliklar yoki ekstraktlar ko'proq konsentratsiya bilan ishlatiladi.
3. **Kapsulalar yoki planshiyalar:** Immun tizimini mustahkamlash uchun kapsulalar shaklida sotiladi.

Shu bilan birga, yapon saforasini qo'llashdan oldin, alerjik reaksiyalarni oldini olish uchun mutaxassis bilan maslahatlashish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Tuyg'unovna, Sh.S.(2024). Tarkibida efir moylar bo'lgan dorivor o'simliklar. Ta'lim va rivojlanish tahlili onlayn ilmiy jurnali 4(3), 164-167.

2. Meliboyev S., Isroilov Z., Abdunazarov., Tursunova Sh. "O'zbekiston florasida uchraydigan dorivor o'simliklar" // Farg'ona nashriyoti 2018 yil.
3. Atabayeva X.N , Xudoyqulov J.B. "O'simlikshunoslik" Toshkent "Fan va texnologiya "nashriyoti 2018-y.
4. Artukmetov Z. A. "Qishloq xo'jaligi asoslari". Toshkent 2012-y.
5. Oripov O.R, Xalilov X.N." O'simlikshunoslik " Toshkent "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati " nashriyoti. 2007-y.
6. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" 1-jild Toshkent 2000-2005 y.
7. Yormatova D.Xushvaqtova. H. Ergasheva.H."O'simlikshunoslik" Toshkent. "Ilm-Ziyo" 2016.
8. Shukurova, S. (2024). Optimizing synergies: Effective strategies for integrating economic and environmental interests in sustainable development. In E3S Web of Conferences (Vol. 587, p. 04007). EDP Sciences.
9. Abdukarimov D., Safarov T., Ostonaqulov T., Dala ekinlari seleksiyasi, urug'chiligi va genetikasi asoslari, T., 1989
10. G'.H. Hamidov, M.X Akbarova, M.A. Davidov, M.R.Holiqulov "O'zbekiston asalli o'simliklari va asalarichilikning rivojlanish istiqbollari" - Farg'ona 2019.